

نیچە

ژیان و بەرهەر

هۆشەنگ شیخ محەمەد

شارەزاییەك زۆدە من نەبوو، ئی ئەز ب دروستی د مانا مرنی دگەهشتم"⁽¹⁾.

دناف خیزانەكا میسالاردا پەرورەدە بوو، دایك و خویشك و خالەتین وی، (و بتایبەت دایكا وی) دخواست ببیتە قەشە، ئی نیچە بوو شاعیر و فەیهلەسووف. پرانییا ژیدەران دبێژن ژیانکرنا وی دناف خیزانەكا میسالاردا، کاریگەرییەك دی ل سەر ژیان و فەلەسەفا وی چیكر، نیچە چونکی دناف

فردریش فیلهیلم نیچە ل "1844/10/15" ل گوندەکی ب نافی رۆکن، دخیزانەكا دینیدا ژ دایك بوویە، هەم باپیر و هەم بابی وی قەشەکی پڕۆتستانی بوو، ئی ئەو هەر زوو بوو ئیک ژ دوژمنین سەر سەختین کەنیسە و مەسیحییەتی، هیژ زارۆك د ژیی پینچ سالیدا بابی وی مر، کو کاریگەرییەك مەزن ل کر، نیچە بخوہ دبێژیت: " هەرچەندە ئەز زارۆك بووم و ئەزموون و

بهاييڻ ميانهدا پەروەردە بېوو، مرۆفەك نازنازۆك و نەرم و ھەستدار بوو، كو ژبەر فيچەندى ژى بېوو جھى ترانەيڻ خويندكاران ل خواندنگەھى، ئەف چەندەژى بوو ئەگەرەك كو نيچە ل ھيز و توندوتىژى بگەرپييت و خوہ ژوان بھاييڻ ميانە دەرباز بگەت ئەويڻ پى مەزن بووى، د دەسپيگيدا دەست ب خواندنا ئنجيلى كر و پيگيرى دىنى باب و باپريڻ خوہ بوو، ھەتا دوى ماوھيدا دگوتنى "قەشەيى بچويك"، ئ ئەو قەشەيى بچويك د ژيى ھەژدە ساليى دا باوهرى ب مەسيحىيەت ئەما، كەتە دقووناغەكا گومان و پرسىاركرنى دا، پشتى وئ، جارەكا دى ل مەسيحىيەت ئەزفرى، ل دويشرا وى "مرنا خودى" راگەھاند و رپيا ئيلھادى گرت، "مرۆفلى بالا" كرە ريباز و ميتۆدەك بۆيكو پى بگەھيتە مرۆفايەت، ل ھەردوو زانكۆيڻ "بوون و لايبزيك" خواند، پلەيا دكتورايى وەرگرت و ل سالا 1869 بوو مامۆستا ل زانكۆيا (بازل) ل سويسرا.

نيچە زوى نساخ بوو، بەردەوام سەرى وى دئيشا، ل سالا 1899 ھەر ل بازل كەتە نەخۆشخانا "فريدمات" بۆ نساخيڻ ميشكى و رەوانى. نيچە نيزىكى نيڤەكا ژيانا خوہ ب نساخى بوراند، ئيشا سەرى و چافان و سكى ھەبوو، لەشەكى لاواز و تەندروستىيەك خراپ، گۆشەگير ھەبوو، چافين وى نيزىكى كۆرەبوونى بېوون، نيزىكى دەھ ساليڻ دوماھيى ژى وەك مرۆفەك شيت ژيا و ھەتا ل 1900 /8/15 مرى.

نيچە ل گەل وان ئيش و ئازار و سەر ئيشى و لاوازييا جەستەيى و نساخيا رەوانى و لاوازييا ديتنى و ژيانەكا پرى ئيش، ئ ديسان ژى بوو فەيلەسوفەك كو ئىك ژ پەيامين ھەرە سەرەكيڻ وى "ويستا ھيز و مرۆفلى بالاىە"، پرانييا ئەوان نفيسەرى ل سەر نيچەى نفيسين، نيچەى ب مرۆفەك سەير و ھەفلدز و ئالوز و دژوار دببنن، سەربارى وان ھەموو لاوازييڻ وى، ئ ديسان ژى خودان روھەك بھيز و ئرادەيەك ئەنتىكەبوو بۆ ژيانى، سەربارى وان لاوازييان كو رەنگە وە بگەت ھەر مرۆفەك ب تايبەت ئەگەر پەروەردەيەكا دىنى ھەببیت، خودى و دىنى توندتر بگريت، ئ نيچە بەروفاژى نەك ھەر پشت كرە دىنى و خودى، بەلكى "خودى كوشت" و ھيرشەكا دژوارژى كرە سەر دىنى.⁽²⁾

بلاؤكردنه‌وهی موكریانی " كو ب زمانی كوردی و ب دريژی هه‌می تیدا تۆماركرينه. هه‌روه‌سا خوينه‌ر دشییت بزفريته سهر " عه‌بدولحه‌لیم ئەلخه‌سار، ملف عـن فريـديريك نيـتـشه، www.mdaad.com 2007/1/27" كو پرانییا به‌ره‌مه‌ین نیچه‌ی ب عه‌ره‌بی تۆماركرينه. هه‌روه‌سا نازاد به‌رزنجی، چه‌ند ویستگه‌یه‌کی فكري، خوينه‌ر دئ ب پرانییا به‌ره‌مه‌ین نیچه‌ی شاد بیت. ئی دقیرهدا، به‌س بو نامازه پیکرن، " بنه‌چه‌ی تراژیدیا 1872 كو فه‌كۆلینه‌که د ره‌وشه‌نیریا یونانییدا. مرۆفی بالا، 1878 كو به‌شه‌ك ژئ ب كوردی ژئ هه‌یه و ئەم هه‌ول دده‌ین دقئ گۆتاریدا مفايئ ژئ وه‌رگرين، ریبوار و سیبه‌را وی، 1880، زانستی شاد 1882، زه‌رده‌شت وه‌های گووت، 1883، كو ئیکه ژ ب نافوده‌نگترین به‌ره‌مه‌ی نیچه‌ی و ب كوردی ژئ هه‌یه، كو ب شیوازه‌ك شاعیرانه داریتییه

بالاده‌سته‌کانی مانا و ئەخلاق و خه‌یال و عه‌قلانییه‌تدا نه‌گونجیته، دیوانه‌یی مانای دیدی ئەوانه‌ی که ده‌که‌ونه په‌راویزی کۆمه‌لگاوه و ویناکردنیکی دیکه‌یان بو دنیا و دیارده‌کان هه‌یه که ناكۆك یان جیاوازه له ویناکردنه بالا ده‌سته‌کانی ناو ساته وه‌ختیکی میژوویی"⁽⁸⁾.

هه‌گه‌ر بزانیین فه‌لسه‌فا نیچه‌ی فه‌لسه‌فا جیاوازیی بوویه، ل گه‌ل سه‌رده‌می خو، وه‌کی مه‌ل به‌ری ژئ نامازه پیدای، نیچه هه‌تا د ژیان دا مابوو، فه‌لسه‌فا وی به‌لاڤ نه‌بوو و ده‌نگه‌ك په‌راویزگری بوو و ره‌وشه‌نه‌نیریا روژنافایی پتر هیژ ل بن کاریگه‌رییا ئەقلانییه‌تا دیکارت و کانت و دیاله‌کتیک و خواندنیین هیگل و مارکسی بوو بو میژوو و هه‌قیقه‌تی. بو وی سه‌یر نابیت نیچه ب جیاوازیین خو و ماناییین نوی بو: میژوو و هه‌قیقه‌ت، ئەقلانییه‌ت و ده‌سه‌لات، ده‌ولته‌ت و ئیراده، مرۆفی بالا و تراژیدیا و ره‌خنه‌ییین وی یین ویرانکار بوو دین، مه‌سیحییه‌ت و ئەقلانییه‌ت و ئەخلاق و وه‌ك هه‌بوونی، ببیته ده‌نگه‌ك په‌راویزگری و وه‌ك ئەقله‌ك نساخ و هاوسه‌نگبوونا ده‌روونی بکه‌نه هاندهرین وی یین فكري.

نیچه‌ی گه‌له‌ك به‌ره‌م و په‌رتووك ل دویف خو هیلان، گه‌له‌ك ژیدهر ب دريژی هه‌نه باسی وان به‌ره‌م و سالیین نفیسینا وان دکه‌ن، دقیرهدا من نه‌قیته جارده‌کا دی وان به‌ره‌مه‌مان هه‌میان دووباره بکه‌مه‌فه، ئی خوينه‌ر دشییت بزفريته سهر بو نمونه " عوسمان یاسین، نیتشه، ده‌زگای چاپ و

